

# ЖЕРАВИТЕ ОТЛИТАТ НА ЮГ

**TRANORNA FLYGER SÖDERUT**

Copyright © Lisa Ridzén 2024

Published by agreement with Salomonsson Agency

© Любомир Гиздов, *превод от шведски*

© Дамян Дамянов, *художник на корицата*

© Сиела Норма АД

София • 2025

ISBN: 978-954-28-4933-9

ЛИСА РИДСЕН

ЖЕРАВИТЕ  
ОТЛИТАТ  
НА ЮГ



*Превод от шведски:*  
Любомир Гизгов

 ciela



*На Камерън  
Какъв късмет, че се имаме*



*Четвъртък, 18 май*





Представям си как го оставям без наследство, как уреждам да не получи нищо.

Твърди, че иска да ми отнеме Сикстен както за мое добро, така и за негово. Възрастните хора като мен не бивало да ходят в гората, а кучетата като Сикстен имали нужда от по-дълги разходки, отколкото до междуградския път и обратно.

Поглеждам Сикстен, който лежи до мен на кухненския диван. Той разтваря челюсти, прозява се широко и намества глава в скута ми. Заравям подутите си пръсти в козината му и поклащам глава. Какво разбира изобщо онзи проклетник? Няма да я бъде неговата.

Ингрид въздъхва откъм кухненската маса.

– Не мога да обещаю нищо, Бу, но ще направя каквото мога. Защото тая работа не е окей – казва тя и продължава да пише в дневника на болногледачите.

Кимвам и се подсмиввам леко. Ако някой може да ми помогне за Сикстен, това е Ингрид.

Огънят в камината припуква. Пламъците танцуват около брезовите цепеници и ми е трудно да откъсна поглед от тях. Мислите ми се насочват към разговора с Ханс тази сутрин и отново се вбесявам. Какво като ни е син, за какъв се мисли? Не той решава къде ще живее Сикстен.

Затварям очи за малко, гневът ме уморява. Заслушвам се в движенията на Ингрид и дишането ми става по-дълбоко. Постепенно ядът утихва.

Подире му се появява познатото раздразнение, което чувствам напоследък. Стържене от вътрешната страна на гръдния кош, което идва и си отива. Усещане, че трябва да върша нещата по друг начин.

– Голям мислител си станал – каза Тюре по телефона онзи ден, когато опитах да му обясня.

И сигурно е прав, мисля си сега, докато лежа на дивана със Сикстен и слушам Ингрид.

Защото в празнотата, която остана след теб, Фредрика, започнах да размишлявам за неща, на които преди не обръщах никакво внимание. Никога не съм изпитвал кой знае какво колебание, знаех какво искам, и можех да различавам правилно от грешно. И все още мога, но започвам и да се чудя.

Чудя се защо стана така. Мисля за майка и стария по начин, по който не бях мислил преди. Но най-вече мисля за Ханс, не искам между нас да се получи така, както между мен и стария.

Обаче така се ядосвам покрай дрязгите около Сикстен, че направо не мога да си намеря място. Нищо няма да мога да оправя, ако ми отнеме Сикстен.

– Ще го изведа на кратка разходка по обяд – казва Ингрид и затваря решително дневника.

Малките ѝ очи искрят. Ингрид също има куче и самата мисъл, че ще ми вземат Сикстен, я разстройва. Тя прокара ръка през късата си сива коса и взема дозатора. Проверява хапчетата. За сърцето и всичко останало покрай него.

– Благодаря – отговарям и отпивам от чая си.

Ако имахме дъщеря, бих искал това да е Ингрид. Тя е връстничка на Ханс и учеше в съседния клас, а дядо ѝ работеше в дъскорезницата долу в Ранвикен по едно и също време със стария.

Днес е облечена само с тъмносин пуловер от фина вълна с логото на службата за грижи по домовете. Чудя се не ѝ

ли е студено, на идване не носеше дори яке. В днешно време ме изненадва как хората сякаш не изпитват студ. Едно време обувах шорти още май месец и половината година ходех без чорапи. Сега мръзна постоянно и паля камината, без значение че навън става по-топло. „Така е – казват лекарите и болногледачите. – Нормално е.“

И ти си станала зиморничава, Фредрика. Обикновено ти обличат една от старите плетени жилетки, когато те посещаваме.

Ингрид свъсва вежди. Струва ми се, че я чувам да мърмори нещо за дози и рецепти. С времето и тя ще почне да мръзне като изпосталяла бекачина.

Тя отново проверява дозатора, след което вади телефона си, за да провери дали някой я е търсил. Осъзнавам, че не знам има ли семейство. Или просто не помня? По начина, по който хората отговарят на въпросите ми, забелязвам, че съм започнал да забравям. Ханс се дразни и казва: „Нали току-що ме пита“.

Ингрид никога не ме кара да се чувствам глупаво.

Намествам крака, докато я наблюдавам, изтегнат върху един от старите ти юргани. Ингрид сигурно има хубави деца. Дружелюбни и добре възпитани.

Протягам се към чашата със супа от шипки, която тя е оставила на масата. Хладката, гъста течност изпълва устата ми. Супата от шипки е едно от малкото неща, които все още харесвам. Толкова много храни са променили вкуса си. Вече не мога да ям сметанови сладкиши, имат вкус на мухъл. Въпреки това Ханс упорито продължава да купува сметанова торта от време на време.

„Толкова си слаб“, казва. Все едно аз съм виновен, че мускулите ми атрофират. Все едно аз съм си измислил това стареещо, безполезно тяло.

Оставям чашата на масата и с долната си устна обирам супата, останала по мустаците ми.

Ингрид отива до камината и пъха вътре още две цепеници. Свикнала е да борави с дърва за огрев. С брат ѝ имат машина за дърва, такава, дето реже и цепи. Тежи дванайсет тона. Не познавах родителите ѝ, но знам кои бяха. И двамата умряха рано, след което Ингрид пое стопанството.

Някои от болногледачите не знаят как да палят огън. Слагат брезовата кора най-отдолу, вместо да направят купчина и да я запалят откъм върха. Първоначално им казвах как се прави, но с времето се изморих. Особено по-младите са безнадеждни случаи. За стария могат да се кажат много неща, но във всеки случай ме научи да паля огън както трябва. Младите днес не мислят и два дни напред, получават всичко наготово и не знаят елементарни неща, които ние научавахме още като хлапетии. Какво ще правят, ако стане някое бедствие? Ако спре токът или водоснабдяването? Всичките ще изпопадат като къща от карти.

Отпускам поглед върху огъня. Аз ще изкарам доста дълго с водата от Ренесбекен, дървата за огрев и храната в мазето. Пламъците клъвват плахо брезовата кора и после бързо се разгарят. Жълтият танц ме кара да се замисля за Ханс и как като малък седеше като омагьосан пред камината. Когато все още ми се възхищаваше и наостряше уши при всяка моя дума.

– Ханс иска също така да спра да паля камината. Искане да ми вземе не само Сикстен, ами и огъня – засмивам се под мустак, въпреки че усещам стърженето в гърдите, като го казвам. – Мисли, че вместо това мога да пускам радиатора. Че мога да си го позволя.

– Знам – казва Ингрид и изплаква чинията. – Но знаеш, че го казва от загриженост. Страхува се да не забравиш клапата на камината или да не паднеш, докато носиш дърва, или си навън със Сикстен.

„Или пък го казва от егоизъм и идиотия“, иска ми се да отвърна, но прехапвам устни.

– Не обръщай внимание на това с огъня. Идваме тук толкова често, че и да забравиш нещо, бързо ще забележим.

Заравям ръка в брадата си и измърморвам, че Ханс това не го интересува, но Ингрид като че ли не ме чува.

– Вечерта ще дойде Ева-Лена – казва тя след малко.

Ядосвам се и кимвам, без да отворя очи, но знам, че сънят скоро ще ме дари с успокояващата си прегръдка.

Ева-Лена започна да идва, защото, когато падна първата слана, Ингрид се подхлъзна и си счупи крака. Нямах я няколко седмици и трябваше да търпя дъртата вещица. Че и за капак на всичко е от Фрьосьон.

От службата за грижи по домовете ме навестяват четири пъти дневно. Когато Ханс го предложи за пръв път, около половин година след като ти се премести, реших, че е нелепо. Изсмях му се в лицето, но после ме хвана малко срам. Все пак той ми мислеше доброто.

Това беше по времето, когато още имах контрол над собствения си живот.

Добре че имам Тюре. Той има болногледачи по-отдавна от мен. Падна и се наложи да отиде в здравния център, където един млад лекар веднага му назначи домашни грижи. Някакъв сополанко, който се притеснил за него, като разбрал, че Тюре живее сам и няма кой да му помага с пазуването.

Въпреки че цял живот беше живял сам, Тюре бързо свикна в дома му да се стичат хора през час.

Къпането обаче не му харесва. За разлика от него, мен не ме притеснява да ме виждат гол. На него му е неудобно. Казва, че му е жал за хората, които трябва да гледат старото му, окаяно тяло.

Това, което ме тормози най-много, е влошеното ми равновесие. Ако беше по-добро, щеше да е фасулска работа да извеждам Сикстен на дълги разходки. Тогава нямах

да има дрязги заради него. Нямахте да има защо да се ядосвам на Ханс.

Като изключим Ингрид, най ми харесва Юхана. Тя е от Бьолвикен и е на годините на Елинор. Едра и шумна, точно като майка си. Ръси ги едни и ме разсмива, въпреки че не ми е останало много за какво да се смея. При Тюре през ден ходят заместници. Ако и при мен почнат така, на мига ще се обадя на общинския началник, дявол го взел. Човек трябва да познава хората, които сноват из дома му.

– Ще сложа още малко дърва, преди да тръгна, така че можеш да дремнеш, ако искаш – казва Ингрид и става от кухненския стол.

Дори не бях забелязал кога е седнала.

Тя разчиства чинията и приборите, които е използвала, за да нареже ръжения ми сандвич на малки парчета. Останали са ми само два зъба на долната челюст и би ми отнело доста време да го изям, ако не е нарязан. Ханс ми опява да си направя зъбен мост. Но според мен е ненужно. Пари на вятъра, когато става дума за толкова кратък период. Пък и топеното сирене не е лошо. Може и да не е толкова вкусно като твърдото, но човек не може да има всичко.

Сикстен се притиска в крака ми и гърдите ме стягат. Обзема ме желание да говоря с теб. Въпреки че не бяхме от онези, които разговарят кой знае колко. Ти щеше да кажеш, че да, разбира се, че мога да нося дърва и да извеждам Сикстен. Че е достатъчно да се разходим до гората и да го оставя да се изпикае.

Минаха повече от три години, откакто се премести. Откакто ме погледна неразбиращо, когато синът ни дойде да те вземе. Каза, че вече е време и че ще ти е по-добре там, където отиваш.

Забелязах, че не му повярва. Че предпочиташе да останеш при мен. Където всичко ти е познато. За момент оставих погледа ти да намери утеха в моя. И аз повече от

всичко исках да останеш. Но хванах ръката ти, стиснах я внимателно и казах:

– Ханс е прав, сега ще ти е много по-добре.

Въпреки че цялото ми тяло се противеше, знаех, че не мога да се грижа за теб.

Хвърлям поглед първо към буркана на масата, после към Ингрид. Не мога да го отворя сам, пръстите ми са твърде слаби и сковани, за да хванат капачката. Ръцете ми още са големи като капаци за тоалетна, но силата си е отишла и не мога да свивам средните стави на пръстите си.

– Нормално е човек на твоята възраст и с твоите заболявания да има пръсти като кренвириши – обясни ми лекарят последния път.

Ингрид опита да намери буркан, който да е по-лесен за отваряне, но все пак да се затваря достатъчно плътно, така че миризмата да не избяга, но не можех да отворя и него.

– Искаш ли помощ с буркана? – пита тя с гръб към мен.

Бързо свеждам поглед. Срамувам се, въпреки че ми е помагала толкова много пъти. Все пак да пазиш шала на дементната си съпруга в буркан, за да си припомняш миризмата ѝ, си е за окайване. Ето защо само Ингрид знае за това. Дори пред теб би ме хванало срам. Ние не бяхме от онези, които си говорят гальовно. Нямахме нужда от такива работи.

Ингрид развива капачката и ми подава буркана. После се обръща и продължава да бърше кухненския плот.

Вдишвам тъканта на шала. Затварям очи и оставям клепачите да запечатат пламенното чувство. Никой не ми е казал, че е нормално очите да започнат да се насълзват с възрастта. Че сълзите, изглежда, се прикрепят към спомените.

Ти купи шала по време на една разходка в града, когато Ханс още беше твърде малък, за да върви сам. Седеше в количката, която ни дадоха съседите от другата страна на

междуградския път. Спомням си, че имаше големи колела. Ти прецени, че ще е подходяща за тукашните черни пътища. В началото шалът беше тъмночервен, но през годините ти го закърпваше с малки парчета плат в различни цветове. Когато беше студено, го увиваше няколко пъти около врата си, а когато беше по-топло, го връзваше на раменете си.

– Няма ли да го вземеш? – попитах те, когато излизаше през вратата за последен път. Ханс тъкмо ми беше помогнал да съберем багажа ти за „Брюнкулагорден“.

Ти се обърна и за момент си помислих, че си с мен, че ще кажеш „Благодаря“ и ще се усмихнеш, както правеше, когато се сетя, че си забравила нещо. Но ти просто ме погледна въпросително, сякаш в ръка държах някакъв непознат предмет.

Не смея да вадя шала от буркана за по-дълго, искам миризмата да ми стигне. Сега миришеш толкова различно, сменила си сапуните и кремове си. Деменцията е променила не само ума ти.

Натиквам шала вътре и успявам да завинтя капачката, по-лесно е от отвинтването. Оставям буркана на масата, Ингрид ще го затегне по-здраво, и облягам глава на възглавницата.

Звукът от миенето на чиниите е като приспивна песен. Изгубвам се в огъня и едва забелязвам, когато Ингрид си взема „довиждане“ и затваря вратата след себе си.

Въпреки че светлите летни нощи вече нахлуват вътре, тук, в кухнята, е тъмно. Има само два по-малки прозореца, а боядисаният в кафяво таван поглъща всяка светлина, която успее да влезе.

Огънят пращи, а Сикстен диша тежко. Почесвам го зад ухото и по врата. Там козината му е мека и пухкава, какъвто беше целият като кутре. Ти реагира скептично, когато Фредриксон от Фокер попита дали искаме ново пале. Сикстен е седмото куче, което вземаме от тях. Развъдили



са сигурно сто йемтхунда, които да им помагат с лова на лосове. Ти смяташе, че сме твърде стари да гледаме ново куче. Ханс беше съгласен. Аз пък смятах, че се държите като гламави, и ви нарекох песимисти.

Една вечер избухнах и попитах какъв тогава е смисълът, да го вземат дяволите. Ако съм твърде стар за куче, значи какво, просто да седим и да чакаме смъртта? Два дни по-късно Ханс ни закара до Фокер. Когато вдигнах Сикстен от предната седалка и го оставих в прегръдките ти, ти също размисли. И отиде до Ларшон да вземеш парче черен дроб, за да го изсушим и да има с какво да дресираме кутретото. Това беше точно една година преди да се появят първите симптоми.

Хващам леко ухото на Сикстен и той надава хъркащ звук. Движението ме кара да се замисля за скованите си пръсти. Когато започнах да пия хапчета за сърцето, трябваше да спра лекарството срещу ревматизъм. Но поне не ме боли особено.

– Ако се налага, не е толкова трудно да избереш между сърцето и ставите, нали? – усмихна се заместващият лекар.

Хрумна ми, че инфарктът може би не е лош начин да умреш, но лекарят прекъсна размислите ми.

– Ако нямаш въпроси, значи засега това е всичко – каза той и се обърна към екрана.

Заради усиленото му тракане по клавиатурата изглеждаше, че бърза, че си има друга работа. Оредялата му сива коса приличаше на шапка за плуване, опъната върху кръглата му глава. Сигурно приближаваше пенсионна възраст. Чувал съм, че лекарите, които работят по заместване, на месец печелят толкова, колкото аз изкарвах за цяла година в дъскорезницата. Когато го попитах къде е личният ми лекар, той ме осведоми, че майка му била от Йемтланд. Все едно ме интересува.

Искаше ми се да стана на крака, да ударя с бастуна по бюрото и да попитам кое, по дяволите, му е нормалното ръцете ми да не могат да отворят дори буркан с херинга. Как така се налага да избирам между това и смъртта? Но думите, които търсех, ми се изплъзнаха.

Искаше ми се Ханс да можеше да се възпротиви и да каже, че не приемаме това положение. Да можеше да ме хване под ръка и да оправи всичко. Както направих аз, когато съседското момче го замеряше с шишарки долу до автобусната спирка. Тогава хванах калпазанина за яката и го бутнах в канавката. Но Ханс просто ми подаде якето и се изправи. И се прибрахме.

Сикстен изхърква и аз отново го хващам за ухото. Все още имам добър захват между палеца и останалите пръсти. Ингрид казва, че имам по-здрави ръце от повечето осемдесет и девет годишни. Но твоите са още по-здрави, Фредрика. Служителите в „Брюнкулагорден“ ми разказват за теб. Може би трябва да се засрамя, но се радвам, като слушам как ги щипеш за дрехите толкова здраво, че кокалчетата ти побеляват.